

Укладач: Ольга Кубарева

A bronze statue of Lady Justice, the personification of the Roman goddess Iustitia, is shown from the waist up. She is blindfolded and holds a pair of scales of justice in her right hand. The background is a dramatic sunset with warm, golden light and dark clouds. The text is overlaid on the right side of the image.

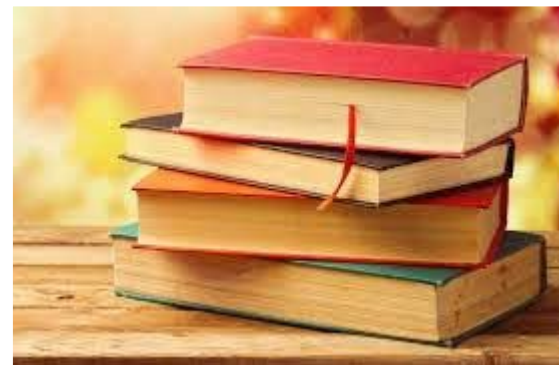
**Тема: СУДОВИЙ
РОЗГЛЯД**

- Поняття, значення та засади судового розгляду.*
- Загальні положення судового розгляду у кримінальному провадженні.*
- Межі судового розгляду.*
- Процедура судового розгляду.*

ЛІТЕРАТУРА

- Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. URL: № 11-12. № 13. ст.8.
- Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. ст.545.
- Про деякі питання порядку здійснення судового розгляду в судовому провадженні у першій інстанції відповідно до Кримінального процесуального кодексу України: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.10.2012 № 223-1446/0/4-12.
- Узагальнення судової практики про забезпечення права на захист у кримінальному провадженні: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25.09.2015. № 9.
- Алейніков Г. І. Деякі проблеми зміни обвинувачення у стадії судового розгляду. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 120–126.
- Антощук Д. І. Суть та значення загальних положень судового розгляду кримінального провадження. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2017. № 28. С. 127-129.
- Городовенко В. Принцип рівності громадян перед законом і судом. *Вісник Конституційного Суду України*. 2012. № 1. С. 178–186.

Рішення Європейського Суду з прав людини

- Справа «Созонов та інші проти України» (Заява № 29446/12) : рішення Європейського Суду з прав людини від 8 листопада 2018 року.
Верховна Рада України : офіційний сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c92#Text
- Справа «Салов проти України» (Заява №65518/01) : рішення Європейського Суду з прав людини від 6 вересня 2005 року. *Верховна Рада України* : офіційний сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_428#Text
- Справа «Бербера, Мессеґе и Хабардо против Испании» (Заява № 10590/83) : рішення Європейського Суду з прав людини від 6 грудня 1988 року. *European Court of Human Rights* : офіційний сайт. URL: <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
- Справа «Hummer проти Німеччини» (Заява № 26171/07) : рішення Європейського Суду з прав людини від 19 жовтня 2012 року. *European Court of Human Rights* : офіційний сайт. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112280>
- Справа «Pelissier і Sassi проти Франції» (Заява № 25444/94) : рішення Європейського Суду з прав людини від 25 березня 1999 року.
Верховна Рада України : офіційний сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_398#Text

Питання № 1.

***Поняття, значення та
засади судового
розгляду.***

Судовий розгляд у кримінальному провадженні – це встановлена законом система процесуальних дій суду та учасників кримінального провадження, послідовне проведення яких спрямоване на всебічне, повне і об'єктивне дослідження матеріалів кримінальних проваджень та постановлення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення.

Процесуальне значення стадії судового розгляду полягає у наступному:

По-перше, під час судового розгляду суд здійснює правосуддя, розглядаючи справу по суті й у своєму вирокі вирішує питання про винність чи невинуватість обвинуваченого (підсудного), застосування або незастосування до нього покарання, а також приймає рішення щодо застосування або незастосування примусових заходів виховного характеру чи примусових заходів медичного характеру;

По-друге, у цій стадії забезпечується реалізація завдання кримінального провадження, зміст якого полягає у забезпеченні швидкого, повного та неупередженого судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений (ст. 2 КПК України);

По-третє, це єдина стадія, в якій здійснюється всебічне дослідження наявних у справі, а також нових доказів, які надані учасниками процесу або витребувані судом, та, які можуть бути покладені в основу вироку.

- ✓ Судовий розгляд є центральною і найважливішою стадією кримінального процесу.
- ✓ Однак це не применшує значення попередніх стадій. Судовий розгляд не зводиться до перевірки матеріалів досудового розслідування. Він являє собою якісно нове дослідження обставин вчинення кримінального правопорушення як за процесуальною формою, так і за методами.
- ✓ У судовому розгляді керівна роль належить судові. Він є головним суб'єктом цієї стадії: здійснює правосуддя, постановляє вирок і ухвали і несе всю повноту відповідальності за дотримання основних засад кримінального провадження.

Засади судового розгляду.

У правовій державі судочинство ґрунтується на засадах, які забезпечують права учасників судового процесу, гарантії їх реалізації в такий спосіб, щоб кожній зацікавленій особі створити реальну можливість для здійснення свого права на судовий захист.

*****

Судовий розгляд, будучи спрямований на вирішення всіх завдань кримінального процесу, здійснюється в умовах безобмежувальної дії всіх засад кримінального провадження, а їх неухильне дотримання в процесі судового розгляду є обов'язковою умовою прийняття законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення.

Здійснюючи судовий розгляд, суд має перш за все керуватись **принципом верховенства права**, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави, враховуючи практику ЄСПЛ (ст. 8 КПК України), яка в свою чергу спрямована на усунення найбільш поширених проблем, що призводять до порушення вимог Конвенції про захист прав і основоположних свобод у кримінальному судочинстві.

Реалізація засади верховенства права під час судового розгляду полягає передусім у втіленні змісту правових норм у фактичній поведінці суду, зокрема у забезпеченні ним належної правової процедури та дотриманні чітких правил здійснення правосуддя.

Фундаментальною засадою судового розгляду кримінального провадження є **засада доступу до правосуддя**, зміст якої полягає у забезпеченні можливості кожної зацікавленої особи безперешкодного звернення безпосередньо до суду за відновленням своїх порушених кримінальним правопорушенням прав, свобод і законних інтересів, без якого особа не може реалізувати право на судовий захист.

Відповідно до ч. 1 ст. 21 КПК України суть цього принципу полягає в тому, що кожному гарантується право на справедливий розгляд та вирішення справи в розумні строки незалежним і неупередженим судом, створеним на підставі закону.

* З метою недопущення несправедливої дискримінації змагальний судовий розгляд передбачає реалізацію **засади рівності перед законом і судом.**

* ЄСПЛ неодноразово наголошував на тому, що принцип процесуальної рівності сторін у розумінні «справедливого балансу» між сторонами вимагає **надання кожній стороні розумної можливості представляти свою справу за таких умов, які не ставлять її у явно гірше становище порівняно з протилежною стороною.** Кожній стороні має бути забезпечена **можливість ознайомитись із зауваженнями або доказами, наданими іншою стороною, та надати власні зауваження з цього приводу.**

! Сторони повинні бути впевнені у функціонуванні правосуддя, яке ґрунтується, зокрема, на усвідомленні того, що вони мали змогу висловити свою позицію щодо кожного документа в матеріалах справи (п. 7 рішення ЄСПЛ від 8 листопада 2018 року № 29446/12 у справі «Сазонов та інші проти України»)

Засада змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості

Реалізація засади змагальності в стадії судового розгляду забезпечується:

- ❖ установленою кримінальним процесуальним законом процедурою проголошення вступних промов сторонами обвинувачення та захисту, у яких зазначається, якими доказами кожна сторона підтверджуватиме наведені нею обставини;
- ❖ проведення перехресного допиту свідків, потерпілих, експертів;
- ❖ судових дебатів, під час яких учасники процесу відстоюють свої інтереси, аргументують можливість вирішення того чи іншого питання на свою користь, викладають обставини, що виправдовують або обвинувачують, пом'якшують або обтяжують відповідальність обвинуваченого, обґрунтовують позовні вимоги тощо.

Про змагальність сторін у судовому розгляді йдеться у п.п. 78, 87 рішення ЄСПЛ від 6 вересня 2005 року № 65518/01 у справі «Салов проти України», в якому суд зазначає, що фундаментальним аспектом права на справедливий судовий розгляд є те, що розгляд кримінальної справи, включаючи процедурні елементи, має бути змагальним і в цьому процесі повинний бути забезпечений принцип рівності сторін, тобто обвинувачення та захисту. Право на змагальний судовий процес у кримінальній справі означає, що кожній стороні повинна бути надана можливість ознайомитися з усіма доказами та зауваженнями, наданими іншою стороною, і відповісти на них

Забезпечення обвинуваченому права на захист згідно зі ст. 129 Конституції України є основною засадою судочинства, а відповідно до ст. 20 КПК України її зміст передбачає, що обвинувачений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права.

Під час судового розгляду суддя, суд зобов'язані роз'яснити обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника.

✓ врахування питання забезпечення обвинуваченого захисником

✓ добросовісного виконання захисником своїх професійних обов'язків

Дотримання права на захист під час судового розгляду вимагає:

✓ забезпечення судом умов для реалізації обвинуваченим права на захист поряд із професійним захистом

✓ недопущення випадків обмеження у праві на захист тощо

Питання № 2.

**ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ
СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ У
КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ**

Загальні положення судового розгляду

це сукупність (система) процесуальних дій, що спрямовані на виконання основних завдань кримінального судочинства. Їхнє дотримання учасниками судового провадження є необхідною умовою, що забезпечує виконання судом функції правосуддя.

**Відповідно до
§ 1 гл. 28 КПК України
загальними
положеннями судового
розгляду є:**

- ✓ строки і загальний порядок судового розгляду;
- ✓ незмінність складу суду;
- ✓ головуючий у судовому засіданні;
- ✓ безперервність судового розгляду;
- ✓ наслідки неприбуття учасників кримінального провадження;
- ✓ право перебувати в залі судового засідання;
- ✓ обов'язки присутніх у залі судового засідання;
- ✓ заходи до порушників порядку судового засідання;
- ✓ проведення експертизи за ухвалою суду;
- ✓ застосування заходів забезпечення кримінального провадження під час судового провадження;
- ✓ проведення слідчих (розшукових) дій під час судового провадження;
- ✓ об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження та зупинення судового провадження;
- ✓ проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження.

Строки і загальний порядок судового розгляду.

Зміст цього положення полягає у тому, що:

- Судовий розгляд здійснюється в судовому засіданні з обов'язковою участю сторін кримінального провадження, крім випадків, передбачених КПК України. У судове засідання викликаються потерпілий та інші учасники кримінального провадження.
- Саме судове засідання відбувається у спеціально обладнаному приміщенні – залі судових засідань. Водночас у разі необхідності окремі процесуальні дії можуть вчинятися поза межами приміщення суду (дослідження речових доказів, огляд на місці (ч. 2 ст. 357, ст. 361 КПК України).
- Судовий розгляд має бути проведений і завершений протягом розумного строку. У розумінні ЄСПЛ розумність тривалості провадження має оцінюватися у світлі конкретних обставин справи та з урахуванням таких критеріїв, як складність справи, поведінка заявника та дії компетентних органів.

Положення щодо незмінності складу суду закріплено у ст. 319 КПК України і означає, що судовий розгляд у кримінальному провадженні повинен бути проведений в одному складі суддів. У разі, якщо суддя позбавлений можливості брати участь у судовому засіданні, він має бути заміненим іншим суддею, який визначається у порядку, встановленому ч. 3 ст. 35 КПК України. Після заміни судді судовий розгляд розпочинається спочатку.

Водночас, суд мотивованою ухвалою може прийняти рішення про відсутність необхідності розпочинати судовий розгляд з початку та здійснювати повторно всі або частину процесуальних дій, які вже здійснювалися під час судового розгляду до заміни судді у випадку, якщо таке рішення не може негативно вплинути на судовий розгляд, та за умови дотримання таких вимог:

1. сторони, потерпілий не наполягають на новому проведенні процесуальних дій, які вже були здійсненні судом до заміни судді.

2. суддя, що замінив суддю, який вибув, ознайомився з ходом судового провадження та матеріалами кримінального провадження, наявними в розпорядженні суду, згоден з прийнятими судом процесуальними рішеннями і вважає не доцільним нове проведення процесуальних дій, що вже були проведенні до заміни судді (ч. 2 ст. 319 КПК України).

Крім того, судовий розгляд продовжується, якщо під час судового засідання суддю замінює запасний суддя. Судовий розгляд у такому разі закінчує суд у новому складі.

Запасний суддя - це суддя, який повинен бути призначений у кримінальному провадженні, для проведення якого потрібен значний час. В такому разі запасний суддя перебуває в залі судового засідання протягом судового розгляду. Рішення про необхідність призначення запасного судді приймає суд, що здійснюватиме судові провадження, одночасно з призначенням підготовчого судового засідання.

Головуючий у судовому засіданні має рівні права з іншими суддями, але наділений **організаційно-розпорядчими повноваженнями** і керує судовим розглядом справи – має спрямовувати судове слідство на забезпечення повного, всебічного та об'єктивного дослідження всіх обставин справи і встановлення істини, усуває з судового розгляду все те, що не стосується розглядуваної справи, і забезпечує всім учасникам процесу можливість реалізації своїх прав.

Головуючий у судовому засіданні – це суддя, який розглядає справу одноособово, а при колегіальному розгляді справи – суддя-доповідач, визначений Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою під час розподілу справи (п. 2 ч. 1 ст. 3 КПК України).

Безперервність означає, що судовий розгляд відбувається безперервно, крім часу, призначеного для відпочинку. Це положення створює необхідні передумови для всебічного, повного і об'єктивного з'ясування усіх обставин, що мають істотне значення для правильного розгляду і вирішення справи, шляхом забезпечення цілісного сприйняття судом усіх обставин справи, що розглядається. Іншими словами до поки судове рішення по ній не винесено, увага суду не повинна розпорошуватися на розгляд інших справ.

Так, зокрема у ст. 366 КПК України передбачено, що після останнього слова обвинуваченого суд негайно виходить до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. Вживання законодавцем терміну «негайно» повинно сприяти сконцентрованості суду на обставинах того кримінального провадження, яке він має завершити ухваленням судового рішення в нарадчій кімнаті.

! Поруч з цим, з принципу безперервності судового розгляду закон допускає деякі винятки. Зокрема, не вважаються порушеннями безперервності судового розгляду випадки відкладення (перенесення) судового засідання на певний строк внаслідок:

– неприбуття сторони або інших учасників кримінального провадження

– проведення експертизи у випадках та порядку, передбачених ст. 332 КПК України

– надання доступу до речей чи документів або доручення проведення слідчих (розшукових) дій у випадках та порядку, передбачених ст. 333 КПК України

– проведення дослідження речових доказів за місцем їх знаходження, огляду на місці

– підготовки потерпілого для підтримання обвинувачення в суді, якщо прокурор відмовився від його підтримання

– підготовки захисту обвинуваченого від зміненого чи додаткового обвинувачення

– складення та погодження прокурором процесуальних документів щодо відмови від обвинувачення, зміни обвинувачення або висунення додаткового обвинувачення

- Загальне положення щодо права перебувати в залі судового засідання передбачає, що:

- кількість присутніх у залі судового засідання може бути обмежена головуючим лише у разі недостатності місць у залі судового засідання.

- у випадках, коли зал судового засідання не може вмістити всіх бажаючих, близькі родичі та члени сім'ї обвинуваченого і потерпілого, а також представники засобів масової інформації мають пріоритетне право бути присутніми під час судового засідання.

Заходи до порушників порядку судового засідання.

В цілому, процесуальна форма здійснення судового розгляду кримінального провадження покликана підкреслювати авторитет судових органів, а дотримання порядку під час судового засідання є важливою гарантією здійснення правосуддя. Сторони, учасники кримінального провадження, а також інші особи, присутні в залі судового засідання, зобов'язані додержуватися в судовому засіданні порядку і беззаперечно підкорятися відповідним розпорядженням головуєчого у судовому засіданні.

до обвинуваченого:

- попередження про те, що в разі повторення порушення порядку судового засідання його буде видалено з зали судового засідання;
- видалення за ухвалою суду з зали засідання тимчасово або на весь час судового розгляду – при повторному порушенні.

до прокурора чи захисника:

- попередження про відповідальність за неповагу до суду у разі невиконання розпорядження головуєчого;
- притягнення до відповідальності відповідно до положень ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та ст. 49 Закону України «Про прокуратуру», де визначені види стягнень, які накладаються на адвоката чи прокурора, – при повторному порушенні порядку у залі судового засідання.

до інших осіб, присутніх у судовому засіданні:

- попередження про відповідальність за неповагу до суду;
- видалення із зали судового засідання та притягнення до адміністративної відповідальності, встановленої в ст. 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення за «прояв неповаги до суду», – при повторному порушенні порядку (ст. 330 КПК України).

До порушників порядку судового засідання головуєчим застосовуються такі заходи:

ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КП

ВИКЛИК ТА ПРИВІД

ГРОШОВЕ СТЯГНЕННЯ

ОБМЕЖЕННЯ В КОРИСТУВАННІ
СПЕЦПРАВОМ

ТИМЧАСОВИЙ ДОСТУП

ТИМЧАСОВЕ ВИЛУЧЕННЯ

АРЕШТ МАЙНА

ВІДСТОРОНЕННЯ
ВІД ПОСАДИ

ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ

ЗАПОБІЖНІ
ЗАХОДИ

Застосування заходів забезпечення кримінального провадження під час судового провадження є одним із його загальних положень, зміст якого закріплений у положеннях ст. ст. 331, 333 КПК України і передбачає, що вирішення судом питання щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжних заходів, відбувається в порядку, передбаченому розділом II КПК України з урахуванням особливостей судового розгляду.

Особливості процедури застосування запобіжного заходу в судовому провадженні полягають у наступному:

По-перше, під час судового розгляду суд вправі своєю ухвалою змінити, скасувати або обрати запобіжний захід щодо обвинуваченого виключно за клопотанням сторони обвинувачення або захисту.

По-друге, незалежно від наявності клопотань суд зобов'язаний розглянути питання доцільності продовження тримання обвинуваченого під вартою до спливу двомісячного строку з дня надходження до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру чи з дня застосування судом до обвинуваченого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Об'єднання і виділення матеріалів кримінального провадження.

- ❑ Зміст цього положення полягає в тому, що матеріали кримінального провадження можуть об'єднуватися в одне провадження або виділятися в окреме провадження ухвалою суду, на розгляді якого вони перебувають, згідно з правилами, передбаченими ст. 217 КПК України.
- ❑ У разі якщо на розгляд суду першої інстанції надійшли матеріали кримінального провадження щодо особи, стосовно якої цим судом вже здійснюється судове провадження, воно передається складу суду, що його здійснює, для вирішення питання про їх об'єднання.

Відповідно до вимог ст. 335 КПК України підставами зупинення судового провадження є:

1) у разі якщо обвинувачений ухилився від суду суд зупиняє судове провадження щодо цього обвинуваченого до його розшуку. Розшук обвинуваченого, який ухилився від суду, оголошується ухвалою суду, організація виконання якої доручається слідчому та/або прокурору.

2) у разі якщо обвинувачений захворів на психічну чи іншу тяжку тривалу хворобу, яка виключає його участь у судовому провадженні, суд зупиняє судове провадження щодо цього обвинуваченого до його видужання.

В обох випадках суд, продовжує судове провадження стосовно інших обвинувачених, якщо воно здійснюється щодо декількох осіб.

Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження.

Судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду, (дистанційне судове провадження) у випадках:

✓ необхідності забезпечення безпеки осіб

✓ неможливості безпосередньої участі учасника кримінального провадження в судовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин

✓ проведення допиту малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого

✓ необхідності вжиття таких заходів для забезпечення оперативності судового провадження

✓ наявності інших підстав, визначених судом достатніми

Питання № 3.

**МЕЖІ СУДОВОГО
РОЗГЛЯДУ**

- Згідно із змістом засади диспозитивності, закріпленою у ст. 26 КПК України, суд у кримінальному провадженні вирішує лише ті питання, що винесені на його розгляд сторонами та віднесені до його повноважень цим Кодексом. Відповідно до ст.337 КПК судовий розгляд проводиться лише щодо особи, якій висунуте обвинувачення, і лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта.

Межі судового розгляду можуть бути змінені у наступних випадках:

По-перше

згідно з ч. 3 ст. 337 КПК України з метою ухвалення справедливого судового рішення та захисту прав людини і її основоположних свобод суд має право вийти за межі висунутого обвинувачення, зазначеного в обвинувальному акті, в частині зміни правової кваліфікації кримінального правопорушення, якщо це покращує становище особи, стосовно якої здійснюється кримінальне провадження.

По-друге

відповідно до ч. 2 ст. 337 КПК України під час судового розгляду прокурор може:

- змінити обвинувачення,
- висунути додаткове обвинувачення,
- відмовитися від підтримання державного обвинувачення,
- розпочати провадження щодо юридичної особи.

Зміна обвинувачення в суді (ст. 338 КПК України).

З метою зміни правової кваліфікації та/або обсягу обвинувачення прокурор має право змінити обвинувачення, якщо під час судового розгляду встановлені нові фактичні обставини кримінального правопорушення, у вчиненні якого обвинувачується особа.

У юридичній літературі під **зміною обвинувачення** розуміють зміну кваліфікації злочинного діяння, пом'якшення окремих формулювань, виключення деяких епізодів злочину, зменшення багатоепізодного злочину у часі, обсягу обвинувачення у часі, просторі, розмірах, наслідках, виключення кваліфікуючих ознак, обтяжуючих відповідальність обставин, судимостей тощо.

Дійшовши до переконання, що обвинувачення потрібно змінити, прокурор викладає обвинувачення у новому обвинувальному акті, в якому формулює змінене обвинувачення та обґрунтовує прийняте рішення. Цей обвинувальний акт замінює собою попередній, на основі якого було розпочато судове кримінальне провадження, і визначає нові (змінені) межі судового розгляду.

Висунення додаткового обвинувачення, початок провадження щодо юридичної особи під час судового розгляду (ст. 339 КПК України).

Відповідно до положень ч. 1 ст. 339 КПК України умовами висунення прокурором додаткового обвинувачення є:

отримання відомостей про можливе вчинення обвинуваченим іншого кримінального правопорушення

щодо такого кримінального правопорушення обвинувачення не висувалось

тісний зв'язок іншого кримінального правопорушення з первісним

неможливість окремого розгляду відповідних кримінальних проваджень

У разі одночасної наявності наведених умов прокурор, погодивши відповідні процесуальні документи з керівником органу прокуратури, має право звернутися до суду з вмотивованим клопотанням про розгляд додаткового обвинувачення в одному провадженні з первісним обвинуваченням та/або про початок провадження щодо юридичної особи.

У випадку задоволення такого клопотання прокурора, суд зобов'язаний відкласти судовий розгляд на строк не більше ніж на чотирнадцять днів, необхідний для:

виконання прокурором вимог, передбачених ст. ст. 276-278, 290-293 КПК України, щодо повідомлення особі про підозру та звернення прокурора до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру

підготовки до захисту від додаткового обвинувачення або підготовки представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, до судового розгляду

Відмова від підтримання державного обвинувачення

У юридичній літературі **відмову прокурора від підтримання державного обвинувачення розглядають** як різновид зміни правової позиції прокурора у суді першої інстанції, який передбачає заперечення прокурором обґрунтованості державного обвинувачення і припинення прокурором обвинувальної діяльності проти обвинуваченого, наслідками якого є закриття кримінального провадження судом або набуття ним статусу приватного залежно від процесуальної позиції потерпілого.

Згідно з вимогами ст. 340 КПК України процесуальний порядок оформлення рішення прокурора про відмову від підтримання публічного обвинувачення, у зв'язку з тим, що пред'явлене особі обвинувачення не підтверджується, охоплює такі елементи:

погодження прокурором рішення про відмову від підтримання публічного обвинувачення з прокурором вищого рівня

складання прокурором постанови про відмову від підтримання публічного обвинувачення з викладенням мотивів відмови і надання її суду

роз'яснення головуючим потерпілому його права підтримувати обвинувачення в суді у разі відмови прокурора від підтримання публічного обвинувачення

здійснення кримінального провадження за відповідним обвинуваченням за процедурою приватного обвинувачення у разі згоди потерпілого підтримувати обвинувачення

*повторного неприбуття
в судове засідання
потерпілого, який
висловив згоду на
підтримання
обвинувачення, і, який був
викликаний у
встановленому порядку*

*якщо прокурор
відмовився
підтримувати
державне
обвинувачення*

Суд своєю ухвалою закриває кримінальне провадження за відповідним обвинуваченням у разі:

Питання № 4.

**ПРОЦЕДУРА СУДОВОГО
РОЗГЛЯДУ**

Кримінально-процесуальний закон, практика і теорія виділяють декілька структурних елементів судового розгляду - частин, які об'єднують окремі процесуальні дії в певні групи з чітко окресленим змістом. Кожна з цих частин має свої конкретні завдання. Проте, перебуваючи у взаємозв'язку і взаємообумовленості, вони в кінцевому рахунку своїм завданням мають правильне вирішення справи.

підготовча частина судового засідання

судовий розгляд

судові дебати

останнє слово обвинуваченого

постановлення і проголошення судового рішення

**Процедура
судового
розгляду
охоплює такі
етапи
(частини):**

Підготовча частина судового засідання має на меті встановити фактичну можливість розпочати судовий розгляд кримінального провадження та *передбачає сукупність процесуальних дій щодо:*

відкриття
судового
засідання

перевірки явки
учасників
судового
розгляду

повідомлення
про здійснення
фіксування
судового
розгляду

оголошення
складу суду і
роз'яснення
права відводу

роз'яснення
прав і обов'язків
учасникам
судового
розгляду

видалення
свідків із залу
суду

Судовий розгляд є основною частиною процедури судового розгляду, під час якого суд за активної участі сторін обвинувачення та захисту здійснює перевірку та дослідження доказів, адже судові рішення може ґрунтуватися лише на доказах, які були розглянуті і досліджені в судовому засіданні.

Даний етап починається із здійснення процесуальних дій, пов'язаних з початком судового розгляду (судового слідства), зокрема:

□ оголошення прокурором короткого викладу обвинувального акта, якщо учасники судового провадження не заявили клопотання про оголошення обвинувального акта в повному обсязі

□ роз'яснення обвинуваченому суті обвинувачення

□ визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження

□ розгляду судом клопотань учасників судового провадження

Після здійснення процесуальних дій, пов'язаних з початком судового розгляду (судового слідства), суд переходить до дослідження доказів, що здійснюється відповідно до встановленого ухвалою суду обсягу та порядку їх дослідження.

З цією метою суд має право проводити допит обвинуваченого, свідка, потерпілого, експерта, одночасний допит двох чи більше вже допитаних учасників кримінального провадження (свідків, потерпілих, обвинувачених), пред'явлення для впізнання, дослідження речових доказів, дослідження документів, дослідження звуко- і відеозаписів, огляд на місці, призначення експертизи під час судового розгляду.

Допит обвинуваченого відповідно до ч. 4 ст. 349 КПК України здійснюється обов'язково, крім випадку, коли він відмовився від дачі показань, та випадків здійснення спеціального судового провадження і проведення спрощеного провадження щодо кримінальних проступків.

Порядок допиту обвинуваченого визначається у ст. 351 КПК України, відповідно до якої допит обвинуваченого починається з пропозиції головуючого надати показання щодо кримінального провадження, після чого обвинуваченого першим допитує прокурор, а потім захисник

Після цього, обвинуваченому можуть бути задані запитання потерпілим, іншими обвинуваченими, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, а також головуючим і суддями. Крім того, головуючий має право протягом всього допиту обвинуваченого задавати йому запитання для уточнення і доповнення його відповідей.

Допит свідка (ст. 352 КПК України).

Процесуальний порядок допиту свідка охоплює три етапи, зокрема, *прямий допит*, *перехресний допит* і *заключний допит*.

Спочатку проводиться **прямий допит**, під час якого свідка обвинувачення першим допитує прокурор, свідка захисту – захисник, або якщо обвинувачений взяв захист на себе – обвинувачений. Таким чином, прямий допит проводить саме та сторона, яка викликала свідка

Після прямого допиту протилежній стороні надається можливість **перехресного допиту** свідка. У юридичній літературі перехресний допит визначають як такий, за якого учасники судового розгляду можуть почергово задавати одній особі запитання щодо будь-яких епізодів (фрагментів) її показань, з метою їхнього уточнення, доповнення і перевірки.

Заключний етап допиту полягає в тому, що після допиту свідка (прямого та перехресного) головуючий звертається до потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, їх представників та законних представників, чи не бажають вони запитати свідка, якщо так, тоді зазначені особи в порядку черговості ставлять запитання свідкові.

Призначення експертизи під час судового розгляду (ст. 332 КПК України).

- Під час судового розгляду суд за клопотанням сторін кримінального провадження або потерпілого за наявності підстав, передбачених ст. 242 КПК України, має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам.

До ухвали суду про доручення проведення експертизи у таких випадках включаються питання, поставлені перед експертом учасниками судового провадження, судом. Водночас суд вправі не включати до ухвали питання, поставлені учасниками судового провадження, якщо відповіді на них не стосуються кримінального провадження або не мають значення для судового розгляду, обґрунтувавши таке рішення в ухвалі. Після постановлення судом ухвали про доручення проведення експертизи судовий розгляд продовжується, крім випадків, якщо таке продовження неможливе до отримання висновку експерта.

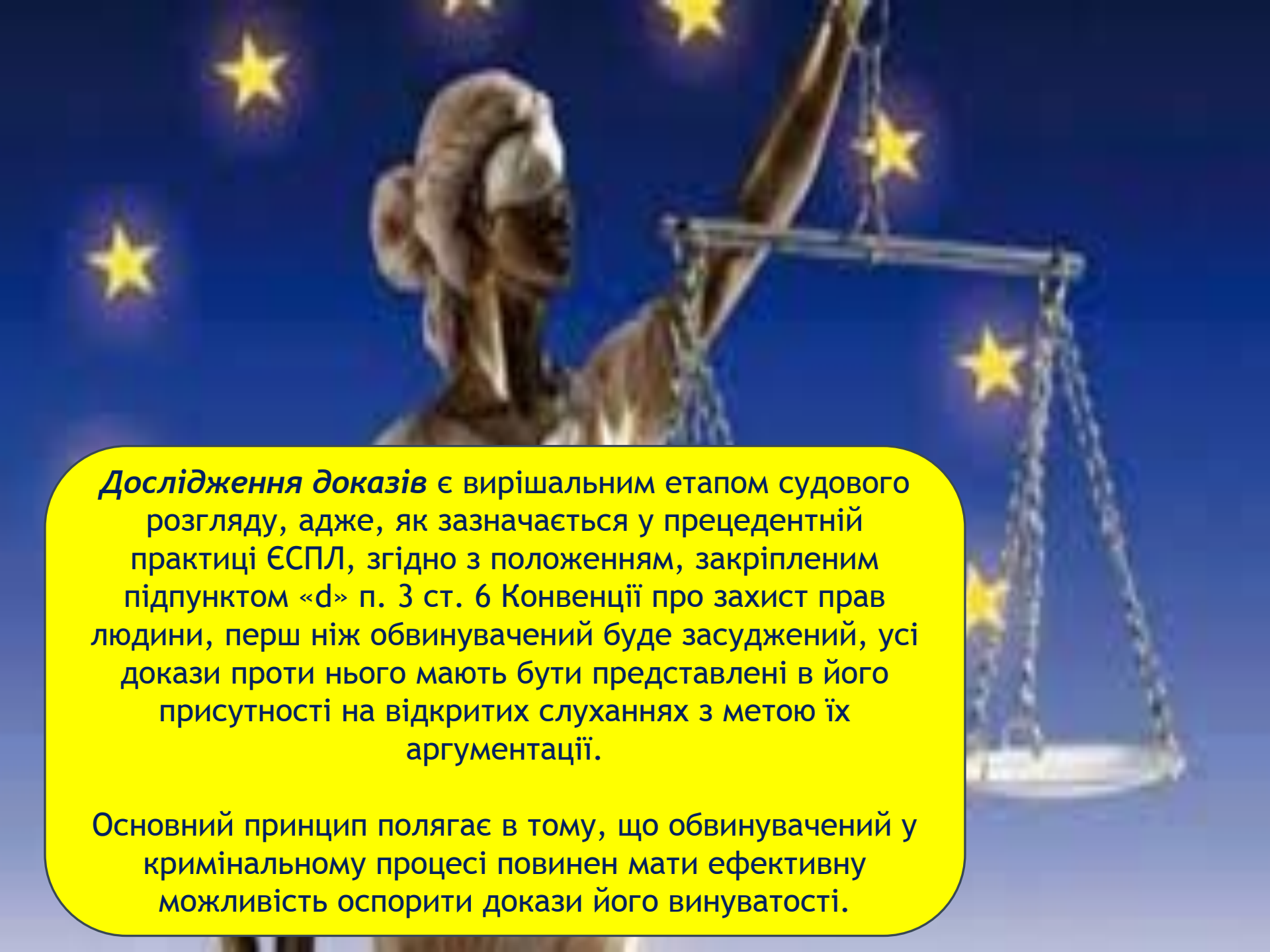
Суд має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам *незалежно від наявності клопотання*, якщо:

1) суду надані кілька висновків експертів, які суперечать один одному, а допит експертів не дав змоги усунути виявлені суперечності.

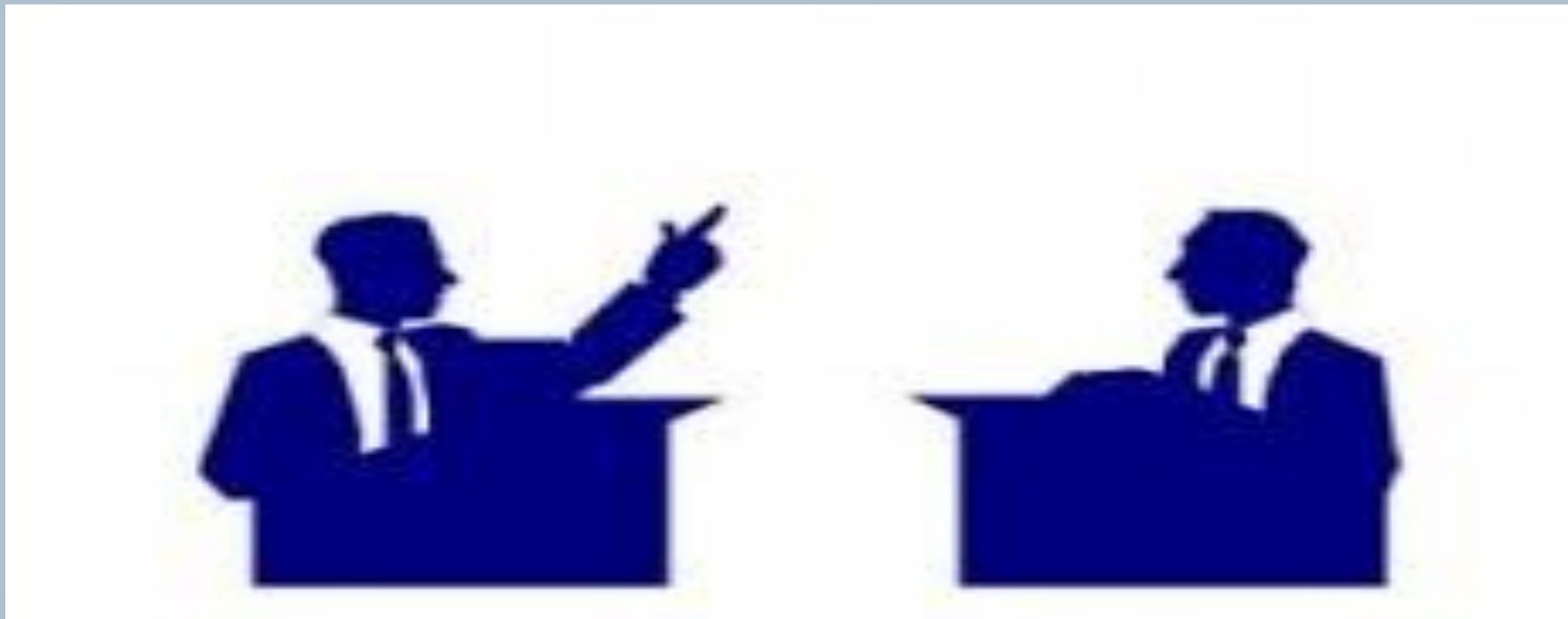
2) під час судового розгляду виникли підстави, передбачені ч. 2 ст. 509 КПК України. У даному випадку мова йде про те, що у разі необхідності здійснення тривалого спостереження та дослідження особи може бути проведена стаціонарна психіатрична експертиза, для чого така особа направляється до відповідного медичного закладу на строк не більше двох місяців.

3) існують достатні підстави вважати висновок експерта (експертів) необґрунтованим чи таким, що суперечить іншим матеріалам справи або викликає інші обґрунтовані сумніви в його правильності.

Дослідження доказів є вирішальним етапом судового розгляду, адже, як зазначається у прецедентній практиці ЄСПЛ, згідно з положенням, закріпленим підпунктом «d» п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини, перш ніж обвинувачений буде засуджений, усі докази проти нього мають бути представлені в його присутності на відкритих слуханнях з метою їх аргументації.

Основний принцип полягає в тому, що обвинувачений у кримінальному процесі повинен мати ефективну можливість оспорити докази його винуватості.

Судові дебати. Судові дебати, як зауважує Верховний суд, є самостійною частиною розгляду кримінального провадження, а їх основу складають промови учасників судового розгляду, в яких вони дають оцінку діям обвинуваченого, аналізують досліджені в суді докази, висловлюють висновки щодо винуватості чи невинуватості обвинуваченого, кваліфікації дій, міри покарання, вирішення цивільного позову та інших питань, що повинен вирішити суд при постановленні вироку.

- У ст.364 КПК України визначено послідовність виступів учасників судового розгляду судових дебатів: прокурор, потерпілий, його представник чи законний представник, цивільний позивач, його представник чи законний представник, цивільний відповідач, його представник, обвинувачений, його законний представник, захисник. Така черговість виступів безумовно забезпечує змагальність сторін судового провадження та створює умови для здійснення обвинувачуваним і його захисником захисту від висунутого обвинувачення.

- учасники судового провадження мають право в судових дебатах посилатися лише на ті докази, які були досліджені в судовому засіданні.
- суд не має права обмежувати тривалість судових дебатів певним часом.
- після закінчення промов учасники судових дебатів мають право обмінятися репліками. Право останньої репліки належить обвинуваченому або його захиснику.
- під час судових дебатів крім промов учасників судового провадження, будь-яких інших дій чинним законодавством не передбачено.

Правила проведення судових дебатів

Після оголошення судових дебатів закінченими суд надає обвинуваченому останнє слово, яке є суттєвою процесуальною гарантією права обвинуваченого на захист, оскільки це його остання можливість вільно, після всіх, безпосередньо перед тим, як суд піде до нарадчої кімнати приймати рішення, сказати все, що він вважає за необхідне повідомити на свій захист.

Останнє слово обвинуваченого є його правом, а не обов'язком. Тому він може як скористатися цим правом, так і відмовитися від нього. Ненадання обвинуваченому останнього слова, незалежно від того, скористався він правом на виступ у судових дебатах, чи ні, слід розглядати як істотне порушення вимог кримінального процесуального закону, оскільки це перешкоджає суду ухвалити законне та обґрунтоване судове рішення.

Останнє слово обвинуваченого (ст. 365 КПК України).

* Після останнього слова обвинуваченого суд негайно виходить до нарадчої кімнати для ухвалення судового рішення, про що головуючий оголошує присутнім у залі судового засідання.

* **Постановлення і проголошення судового рішення.**

Під час ухвалення судового рішення має бути дотримана таємниця нарадчої кімнати, що включає в себе наступні положення (ст. 367 КПК України):

ніхто не має права перебувати в нарадчій кімнаті, крім складу суду, який здійснює судовий розгляд

суд вправі перервати нараду лише для відпочинку з настанням нічного часу

під час перерви судді не можуть спілкуватися з особами, які брали участь у кримінальному провадженні

судді не мають права розголошувати хід обговорення та ухвалення судового рішення в нарадчій кімнаті

Проголошення судового рішення (ст. 376 КПК України).

- Судове рішення проголошується прилюдно негайно після виходу суду з нарадчої кімнати.
- Головуючий у судовому засіданні роз'яснює зміст рішення, порядок і строк його оскарження.
- Після проголошення вироку головуєчий роз'яснює обвинуваченому, захиснику, його законному представнику, потерпілому, його представнику, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, право подати клопотання про помилування, право ознайомитися із журналом судового засідання і подати на нього письмові зауваження.

